

Nr 11.

Ankom till riksdagen kansli den 27 maj 1924 kl. 4 e. m.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 11, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående allsidig utredning och förslag i lantarbetarefrågan.

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 342, har herr *Sjölander* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta *allsidigt* utreda lantarbetarefrågan och för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan giva anledning.

Motionen.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Frågan om lantarbetarnas arbets- och levnadsförhållanden har jämväl tidigare varit föremål för övervägande inom riksdagen. Vid 1919 års lagtima riksdag väckte sålunda herr *Carlström* inom andra kammaren en motion, nr 252, vari bland annat föreslogs utredning angående möjligheten att även vid jordbruket införa förkortad arbetsdag. I överensstämmelse med hemställan av jordbruksutskottet, som ansåg det vara skäl att avvakta resultatet av arbetstidskommitténs förslag till arbetstidens begränsning, beslöt emellertid riksdagen, att berörda motion ej skulle föranleda till någon riksdagens åtgärd.

*Motioner vid
1919 års
riksdagar.*

Vid samma riksdag väcktes sedermera tvenne motioner inom andra kammaren, nr 287, av herr *Lindman* m. fl. och nr 288 av herr *Sjölander*, rörande lantarbetarnas arbetsförhållanden. Den förra motionen gick ut på skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda lantarbetarefrågan. I den senare hemställdes om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om skyndsamt utredning, huruvida och i vilken utsträckning en maximalarbetstid må bestämmas även för arbetare inom jordbruksyrket. På hemställan av sitt fjärde tillfälliga utskott beslöt andra kammaren för sin del i anledning av dessa motioner, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa en allsidig och sakkunnig utredning av lantarbetarefrågan, varvid även borde verkställas undersökning angående längden av den nuvarande arbetstiden inom jordbruket, samt huruvida, i vilken utsträckning och på vad sätt en begränsning av denna arbetstid skulle kunna åstadkommas, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Första kammaren beslöt därefter, i enlighet med hemställan av sitt andra tillfälliga utskott, att inskränka den begärda utredningen till att

Bihang till riksdagens protokoll 1924. 13 saml. 4 avd. 8 häft. (Nr 11).

avse allenast en allsidig och sakkunnig utredning av lantarbetarefrågan. Då andra kammaren vidhöll sin ståndpunkt i ämnet, förföll frågan.

I anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 247, till 1919 års lagtima riksdag med förslag till lag om arbetstidens begränsning, hemställde slutligen herr *Lindhagen* i motionen nr 214 i första kammaren, att frågan rörande begränsning av lantarbetarnes arbetstid måtte om möjligt vid nästa riksdag framläggas till avgörande. Under hänvisning dels till att frågan redan en gång varit underkastad den då samlade riksdagens beslut och dels till att Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om arbetstidens begränsning blivit av riksdagen avslagen, hemställde andra särskilda utskottet, att motionen icke måtte till någon riksdagens vidare åtgärd föranleda, vilken hemställan även blev av riksdagen bifallen.

Vid 1919 års urtima riksdag kom frågan om arbetstiden ånyo upp till behandling därigenom, att herr *Lindhagen* i väckt motion, nr 16, i första kammaren i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 4 med förslag till lag om arbetstidens begränsning framställde enahanda yrkande som vid samma års lagtima riksdag. Andra särskilda utskottet framhöll i sitt utlåtande, nr 1, i frågan i anledning av denna motion, att lantarbetarnas arbetstids- och andra förhållanden vore föremål för en fortlöpande, på senare tid i vissa avseenden fullständigad statistik, som torde vara ägnad att i väsentlig mån underlätta en sådan åtgärd, som med motionen åsyftades. Säkerligen komme frågan om lagstadgad reglering av lantarbetarnas arbetstid att förr eller senare påkalla statsmakternas ingripande. Enligt utskottets förmenande vore dock någon tids erfarenhet av den föreslagna lagstiftningen angående arbetstidens begränsning önskvärd, innan åtgärder vidtoges i ifrågavarande avseende. Med hänsyn till det anförda hade utskottet icke ansett sig böra biträda motionärens hemställan. Motionen blev även av riksdagen avslagen.

*Lantarbeta-
refrågor vid
tredje inter-
nationella
arbetskon-
ferensen.*

Härefter är vidare att anteckna, att ett helt komplex av frågor på hit-hörande område upptagits till behandling på initiativ av den till nationernas förbund anknutna internationella arbetsorganisationen. Före dess tredje konferens, som avhölls i Genève under tiden 25 oktober—19 november 1921, hade internationella arbetsbyrån till förberedande av denna konferens utarbetat och till de olika regeringarna utsänt kortfattade utredningar, betänkan den eller memoranda i de olika ämnena, åtföljda av ett relativt begränsat antal frågor, avsedda huvudsakligen att åvägbringa upplysning om regeringarnas mening rörande ifrågasatta åtgärder. Sedan arbetsbyrån fått mottaga regeringarnas svar å frågeformulären, utarbetade den, med behörig hänsyn tagen till svaren, förslag till konventioner eller rekommendationer i de olika frågorna.

Av svenska regeringen remitterades arbetsbyråns omförmälda betänkan den till den av Kungl. Maj:ten den 19 november 1920 tillsatta delegationen för det internationella socialpolitiska samarbetet, till vars biträde vid utarbetandet av dess yttrande rörande jordbruksfrågorna särskilda sakkunniga förordnades.

I delegationens förslag till svar å de frågor, som berörde jordbruket, framhölls bl. a., att särskilt den omständigheten, att flertalet brukningsdelar i Sverige sköttes av ägaren med hjälp av dennes familjemedlemmar, måste väcka allvarliga tvivel rörande behovet och lämpligheten med avseende på sådana jordbruk av lagstiftningsåtgärder för reglering av arbetsvillkoren och andra sociala förhållanden. Inom de områden åter, där de stora jordbruken spelade en mera betydande roll och där det följaktligen funnes ett större antal jordlösa lantarbetare, hade jordbruksarbetarna merendels organiserat sig i fackföreningar och genom sammanslutningens makt kunnat göra sin rätt gällande vid arbetsförhållandenas reglering genom kollektivavtal. Det tillades, att de mycket olikartade förhållanden, som rådde i olika landsdelar med avseende på klimat, jordmån och arbetsmetoder, måste anses göra en enhetlig reglering nästan omöjlig, åtminstone om småbruken även skulle innefattas i densamma. Flertalet av de sakkunniga ansåg en reglering av arbetstiden inom jordbruket genom en internationell konvention olämplig, synnerligast som en sådan kunde förväntas bli särskilt tryckande just för jordbruket i sådana länder, där de klimatiska och jordmånsförhållandena vore mindre gynnsamma. En minoritet ansåg sig däremot kunna ge sin anslutning till tanken på en dylik konvention, dels såsom ett led i strävandena att även på jordbruksområdet motarbeta osund konkurrens och främja samstämmighet olika länder emellan, dels såsom ett stöd för de svenska jordbruksarbetarna i deras kamp för arbetsvillkor likartade med dem, under vilka industriarbetarna redan arbetade. I fråga om övriga i formuläret berörda lantarbetarfrågor rådde däremot i huvudsak enighet bland de sakkunniga, vilka rörande ett flertal frågor ställde sig sympatiska till tanken på internationell samverkan.

Sedan delegationens förslag till svar överlämnats till regeringen, avlät denna, i huvudsaklig överensstämmelse med förslaget, den 2 juni 1921 till internationella arbetsbyrån svar på dess frågeformulär.

Redan i det utsända frågeformuläret hade arbetsbyrån framhållit, att man å vissa håll bestritt såväl arbetskonferensens kompetens att upptaga sådana frågor till behandling som lämpligheten att under nuvarande situation söka åstadkomma internationella lagstiftningsåtgärder, vilka — enkannerligen i den mån de medförde en inskränkning av arbetstiden inom jordbruket — kunde tänkas medföra en minskning av produktionen. Arbetsbyrån hävdade här emot bestämt konferensens rätt att syssla med frågor rörande alla slag av arbetare, sålunda även lantarbetare, samt höll före, att det missnöje, som rådde bland lantarbetarna i många länder, för samhällslugn och jordbruksproduktion innebar stora faror, vilka bäst avlägsnades genom en internationell reglering, åsyftande att höja jordbruksarbetarna till samma nivå som industriarbetarna.

Även vid konferensen gjordes försök att avföra lantarbetarfrågorna från dagordningen, dock utan att röna framgång, i det att konferensen förklarade sig anse, att frågor rörande jordbrukets sociala förhållanden hörde under dess domvärjo. Arbetstidsfrågan kom emellertid ej upp till realbehandling vid denna

konferens, enär vid företagen omröstning 63 röster avgavs för och 39 emot denna punkts behållande på dagordningen. Den erforderliga två tredjedelsmajoriteten hade sålunda icke uppnåtts. I anledning av därefter väckta motioner beslöt dock konferensen, att frågan om arbetstiden inom jordbruket skulle upptagas på dagordningen för en följande konferens.

Övriga hithörande av arbetsbyrån framlagda frågor upptogs till realbehandling, och antog konferensen i dessa frågor följande förslag till konventioner eller rekommendationer, nämligen:

rekommendation angående åtgärder till motverkande av arbetslöshet inom jordbruket,

förslag till konvention angående arbetares ersättning för olycksfall inom jordbruket,

rekommendation angående socialförsäkring inom jordbruket,

rekommendation angående skydd före och efter barnsbörd för kvinnliga lönarbetare inom jordbruket,

rekommendation angående kvinnors nattarbete inom jordbruket,

förslag till konvention angående barns användande till arbete inom jordbruket,

rekommendation angående barns och unga personers nattarbete inom jordbruket,

rekommendation angående lantarbetarnas bostads- och sovplatsförhållanden,

rekommendation angående utvecklandet av den tekniska jordbruksundervisningen samt

förslag till konvention angående jordbruksarbetarnas föreningsrätt.

Ifråga om utförligare redogörelse för konferensens behandling av här ovan berörda spörsmål hänvisas till Sociala meddelanden årgång 1922 häfte nr 2.

*För Sveriges
del vidtagna
åtgärder.*

I anledning av de av internationella arbetskonferensen i Genève sålunda antagna förslag till konventioner och rekommendationer förordnade sedermera Kungl. Maj:t den 12 oktober 1923 efter riksdagens hörande, att förslagen till konventioner angående minimiålder för barns användande till arbete inom jordbruket, angående jordbruksarbetarnas föreningsrätt samt angående ersättning för olycksfall i arbete inom jordbruket skulle för Sveriges del biträdas.

Vidkommande den av konferensen antagna rekommendationen angående jordbruksarbetarnas bostads- och sovplatsförhållanden uppdrog Kungl. Maj:t åt socialstyrelsen, att i samråd med lantbruksstyrelsen verkställa utredning i ämnet samt inkomma med det förslag, som därav måtte föranledas.

Beträffande övriga av konferensen antagna rekommendationer fann Kungl. Maj:t desamma ej påkalla någon Kungl. Maj:ts särskilda åtgärd.

Ifråga om motiveringen till och innebörden av ovannämnda beslut hänvisas till Kungl. Maj:ts proposition nr 198 till 1923 års riksdag samt i anledning av

nämnda proposition avgivna utskottsutlåtanden, nämligen andra lagutskottets utlåtande nr 14 och jordbruksutskottets utlåtande nr 41.

Slutligen bör här omnämnas, att ännu en fråga av största vikt ifråga om arbetsförhållandena inom jordbruket, nämligen frågan om upphävande av legostadgan den 23 november 1833, vid flera tillfällen tidigare och nu senast under innevarande år varit föremål för övertvägande inom riksdagen. Med anledning av en av herr *Sjölander* inom andra kammaren vid nu pågående riksdag väckt motion, nr 11, har sålunda riksdagen på hemställan av andra lagutskottet beslutat att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t snarast måtte, efter förebragt utredning i vissa hänseenden, för riksdagen framlägga de förslag, syftande till upphävande av legostadgan, vartill utredningen kan giva anledning.

Frågan om upphävande av legostadgan.

Beträffande vad i denna fråga förekommit nu och tidigare tillåter sig utskottet hänvisa till andra lagutskottets utlåtande nr 11 i anledning av ovan nämnda motion nr 11 i andra kammaren.

Till utskottet har överlämnats uttalanden i den föreliggande frågan dels av Svenska lantarbetarförbundets styrelse och dels av Svenska lantarbetsgivar-nes centralförening.

Uttalanden av Svenska lantarbetareförbundets styrelse och Svenska lantarbetsgivar-nes centralförening.

Svenska lantarbetarförbundets styrelse fäster i sitt uttalande i ärendet huvudvikten dels vid legostadgans snara upphävande, dels ock vid att lantarbetarnas bostadsfråga erhåller en tillfredsställande lösning. Till den i förevarande motion framlagda tanken, att till lantarbetarna skulle upplåtas jord för eget bruk, ställer sig lantarbetarförbundets styrelse bestämt avvisande.

Svenska lantarbetsgivar-nes centralförenings uttalande går i huvudsak ut på att söka påvisa, att den i motionen lämnade framställningen rörande missförhållanden på hithörande område utgår från huru dessa förhållanden tidigare gestaltat sig, samt på att framhålla, att avsevärda förbättringar härutinnan numera kommit till stånd. I uttalandet göres slutligen gällande, att önskemålet om förbättrade förhållanden för jordbrukets arbetare ytterst förutsätter ett statens ingripande till verkligt förbättrande av jordbrukets förhållanden i allmänhet, samt att i saknad av en utredning beträffande härför erforderliga åtgärder en utredning i lantarbetarfrågan enbart ej torde kunna föranleda till något positivt resultat.

Av ovan lämnade redogörelser torde framgå, att den i föreliggande motion väckta frågan är synnerligen vittomfattande, och att en allsidig utredning av densamma skulle gripa in på en mångfald olika områden samt med största säkerhet taga en högst avsevärd tid i anspråk, icke minst med hänsyn till att en dylik utredning givetvis även måste omfatta jordbrukets ekonomiska möjligheter att bereda sina arbetare högre lön och förbättrade levnadsvillkor. Visserligen är det utskottets bestämda uppfattning, att frågan om vidtagande av åt-

Utskottet.

gärder i syfte att i olika avseenden förbättra lantarbetarnas levnads- och arbetsförhållanden är i hög grad behjärtansvärd, men utskottet hyser dock samtidigt någon tvekan ifråga om lämpligheten av att i ett sammanhang upptaga till utredning alla hithörande spörsmål. Den faran synes utskottet ligga nära till hands, att genom en dylik vittomfattande utredning en lösning inom rimlig tid av de vitalaste detaljerna i lantarbetarfrågan skulle kunna äventyras. Utskottet hyser därför den åsikten, att strävandena i första hand böra inriktas på att åstadkomma förbättringar på de områden, där behovet av dylika är mest trängande.

Utskottet förordar sålunda med andra ord för sin del den väg till frågans lösning, som av statsmakterna redan beträffats. Såsom förut omnämnts är frågan om lantarbetarnas bostads- och sovplatsförhållanden, vilken givetvis är av allra största vikt, för närvarande under utredning av socialstyrelsen i samråd med lantbruksstyrelsen. Vidare har det från lantarbetarhåll sedan länge framförda önskemålet om ett upphävande av legostadgan bragts ett stort steg närmare sitt förverkligande därigenom, att den nu samlade riksdagen beslutat hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag i ämnet. I detta sammanhang må även erinras om det av tredje internationella arbetskonferensen fattade beslutet, att frågan om begränsning av arbetstiden inom jordbruket skall upptagas till behandling på en kommande konferens.

De delar av lantarbetarfrågan, som enligt utskottets mening äro de för närvarande viktigaste, torde sålunda icke nu påkalla någon åtgärd från riksdagens sida. Och då utskottet, såsom förut framhållits, befarar, att ytterligare krav på utredning i frågan skulle äventyra eller i varje fall fördröja en lösning av nyssberörda spörsmål, får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 23 maj 1924.

På utskottets vägnar:

KARL WARD.

Närvarande: herrar *Ward*, *Andersson* i Storegården, *Larsson* i Kroken, *Isacsson*, *Gustafson* i Vimmerby, *Pettersson* i Köping, *Berg* i Karlskrona, *Månsson* i Backa, fröken *Tamm* samt herr *Weibull*.

Reservationer

ifråga om motiveringen:

- 1) av herrar *Ward*, *Isacsson*, *Pettersson* i Köping, *Berg* i Karlskrona och fröken *Tamm*;
- 2) av herr *Månsson* i Backa.